

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-340-31>

УДК 330.341.1:339.9(477)

СМІРНОВА Дарина

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

<https://orcid.org/0009-0007-9461-073X>e-mail: darinasmirnova47@gmail.com

ПИРОГОВ Дмитро

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

<https://orcid.org/0000-0002-4569-9308>e-mail: d.pirogov.64@gmail.com

СВІТОВІ РЕЙТИНГИ ІННОВАЦІЙНОСТІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

У статті проаналізовано рівень інноваційного потенціалу України в умовах глобалізації, оцінено її позиції в міжнародних рейтингах та визначено, які основні чинники впливають на рівень інноваційної активності держави. Серед основних міжнародних рейтингів виділено Global Innovation Index, European Innovation Scoreboard, Індекс Інновацій Bloomberg. Встановлено основні бар'єри для розвитку інноваційної сфери України, серед яких недостатнє фінансування наукових досліджень, роботи наукових інституцій та інноваційної інфраструктури загалом. Крім того вплив на інноваційний розвиток мають політична нестабільність, військові дії на території України та макроекономічні труднощі. Запропоновано напрями вдосконалення державної інноваційної політики та потенційні шляхи підвищення міжнародного рейтингу України.

Ключові слова: інновації, глобалізація, аналітика, інноваційний потенціал.

SMIRNOVA Daryna, PIROGOV Dmytro

Kremenchuk Mychailo Ostrogradskyi National University

WORLD INNOVATION RATINGS AND THEIR IMPACT ON THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE

The article analyzes Ukraine's innovation potential in the context of globalization and identifies key factors that influence its development. It also assesses Ukraine's positions in international innovation activity rankings, particularly the Global Innovation Index, European Innovation Scoreboard, and Bloomberg Innovation Index. The dynamics of changes in Ukraine's indicators in these rankings are studied, and the main trends and challenges affecting the country's competitiveness in the global innovation environment are identified.

The analysis results indicate that the country has significant scientific and technological potential, which, however, remains insufficiently realized due to several barriers. Among the main problems are identified: insufficient funding for scientific research, weak innovation infrastructure, insufficient integration of science and business, and low level of state support for innovation projects, as well as the negative impact of political instability and military operations on the territory of Ukraine. It is established that, despite difficult macroeconomic conditions, the country demonstrates a high level of educational potential and active development of the IT sector, which creates prospects for improving its international rankings.

Particular attention is paid to the analysis of the Global Innovation Index, according to which Ukraine lost positions after 2020. The best results were achieved in the field of knowledge and technology, while the worst indicators were in the field of infrastructure and market environment. The deterioration of Ukraine's position in the Bloomberg rating was also noted, which is due to a decrease in investment in innovation and the instability of the business environment.

Directions for improving state innovation policy are proposed, including: increasing funding for scientific research, developing innovation infrastructure, promoting international scientific and technical cooperation, supporting technological startups, and improving public-private partnership mechanisms. Prospects for increasing Ukraine's competitiveness through active involvement in European innovation programs and stimulating integration into global scientific initiatives are outlined.

Keywords: innovation, globalization, analytics, innovation potential.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Інноваційний потенціал країни є критично важливим та інколи визначальним аспектом стабільності та економічної стійкості для забезпечення сталого розвитку в умовах швидких інтеграційних та глобалізаційних процесів. Україна має значний інтелектуальний та технічний потенціал. Але на сьогодні є багато перешкод його розвитку та підвищення. Для ефективного подолання існуючих викликів важливо оцінити наявний потенціал в міжнародному просторі та знайти шляхи подальшого його розвитку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ.

Дослідженням розвитку інноваційного потенціалу в умовах глобалізації приділяли увагу багато вчених. Серед вітчизняних дослідників варто відзначити О.А. Довгаль [1], О.О. Скиба [4], А.О. Задоя [2], Д.В. Крилов [3], Д. Ткач [5] та інші. Попри численні наукові праці, недостатньо висвітлені практичні аспекти використання міжнародних рейтингів для оцінки інноваційного потенціалу України. Зокрема, потрібно більше уваги приділити комплексному підходу до визначення ключових факторів, які впливають на інноваційну активність України в глобальному висококонкурентному середовищі.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Незважаючи на значну кількість досліджень розвитку інноваційного потенціалу України в умовах глобалізації, залишається низка важливих питань, які розкриті неповністю. Зокрема, недостатньо приділяється уваги висвітленню аспекта впливу міжнародних рейтингів на формування національної інноваційної політики та факторному аналізу динаміки змін позицій України в міжнародних рейтингах.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є аналіз позицій України у міжнародних рейтингах, які дають змогу оцінити рівень інноваційного потенціалу держави в порівнянні з іншими провідними країнами світу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

В сучасних умовах глобалізації розвитку економіки високий рівень інноваційного потенціалу грає важливу роль для стійкості та конкурентоспроможності на ринку. Одним із визначальних факторів впливу на діяльність підприємств є розвиток глобального інноваційного простору, що визначає тенденції та стратегії інноваційних процесів у світі [1].

На сьогодні Україна активно рухається до високої кооперації і співпраці з країнами Європейського Союзу в умовах інтеграційних процесів. Тому важливим є аналіз рівня становища України серед країн Європи. Для оцінки міжнародного положення України скористаємося системою показників, які використовуються в світовій практиці для аналізу інноваційності та конкурентоспроможності країни.

Участь у рейтингу *European Innovation Scoreboard* Україна почала брати в 2016 році. Починаючи з 2017 року показники інноваційності країни поступово зростали, але все ж таки залишалися в рази нижчі за більшість європейських країн. Період початку війни та невизначеності у 2022-2023 роках однозначно негативно позначився на інноваційній активності. Але, незважаючи на це, Україна проявляє високі темпи розвитку та реалізації різних інноваційних стартапів.

Global Innovation Index – це узагальнюючий показник, який оцінює інноваційний потенціал країни. Даний показник був розроблений Бостонською консалтинговою групою спільно з Національною асоціацією виробників та Інститутом виробництва, а також незалежним науково-дослідним центром. Найвищий рейтинг України за цим показником був в 2018 році - 43 місце. В останнє оцінювали Україну за цим показником в 2022 році (57 місце). Таким чином, держава втратила 8 позицій порівняно з 2021 роком та 12 позицій в порівнянні з 2020 роком. Втрата рейтингу безпосередньо пов'язана із складною військово-політичною ситуацією та повномасштабним вторгненням.

Проаналізувавши складові Глобального індексу інновацій, можемо зазначити, що у 2022 році найвищі показники Україна мала в сфері знань і технологій (36 місце), а найгірший рейтинг (102 місце) – в стані ринкового середовища. Крім того, складна ситуація спостерігається у сфері розвитку інфраструктури та інституцій (82 та 97 місця рейтингу відповідно). Основною причиною зменшення рейтингу в цих позиціях є недофінансування наукових досліджень [4].

Сьогодні Україна переживає багато викликів, які негативно впливають на економіку в цілому, і на розвиток інноваційного потенціалу зокрема. Але незважаючи на складні обставини, сильними сторонами держави залишаються високий рівень освіти та наукових досліджень, зростання кількості інноваційних компаній та кількості стартапів.

Наступним важливим міжнародним показником, який оцінює рівень інноваційності економіки є *Індекс Інновацій Bloomberg*. Він не настільки детальний, як *Global Innovation Index*. За цим показником оцінюють здатність країн до впровадження інновацій, рівень витрат на дослідження та розробки, кількість наявних патентів, рівень освіти тощо. Рейтинг України за Індексом агентства Bloomberg з кожним роком погіршується. Якщо в 2015 році держава займала 33 місце серед 60 країн, в 2019 - 53 місце, то рейтинг в 2021 році взагалі впав до 58 місця. Тобто за останні 9 років країна втратила 25 позицій в рейтингу [5]. Попри наявні труднощі Україна демонструє значне зростання інноваційних досліджень в ІТ-сфері.

Глобальний індекс конкурентоспроможності складається на основі показників, які детально характеризують спроможність країн світу бути конкурентноздатними в умовах глобалізації. При розрахунку даного індексу враховують 34 показника, які розраховують на основі відкритих статистичних даних [5].

За підсумками рейтингу останні роки Україна мала низькі позиції. Найбільші проблеми наявні в сферах макроекономічної стабільності, охорони здоров'я, розвитку фінансового ринку та інститутів наукових досліджень [6].

Глобальний індекс конкурентоспроможності не розраховувався в 2020-2021 роках в умовах світової пандемії COVID-19. А з 2022 року дані про конкурентоспроможність України відсутні в зв'язку з нестабільною політичною, військовою та економічною ситуацією.

Як видно на рисунку 1 найбільші коливання позиції Україні відчували за рейтингом Глобального індексу інновацій. Чим вища позиція, тим нижчий рейтинг має держава.

Індекс економічної свободи - це показник, який щорічно розраховує Wall Street Journal та Heritage Foundation з 1995 року. Він базується на показниках, що свободу економічних дій всередині країни. Кожен з

показників оцінюють за шкалою від 0 до 100 (100 - максимальна свобода). Вага кожного фактора однакова, тому визначають середньоарифметичну оцінку, відповідно до якої економіки країн розподіляються на:

- вільні - 80-100 балів;
- в основному вільні - 70-79,9 балів;
- помірно вільні - 60-69,9 балів;
- в основному вільні - 50-59,9 балів;
- деспотичні - 0-49,9 балів.

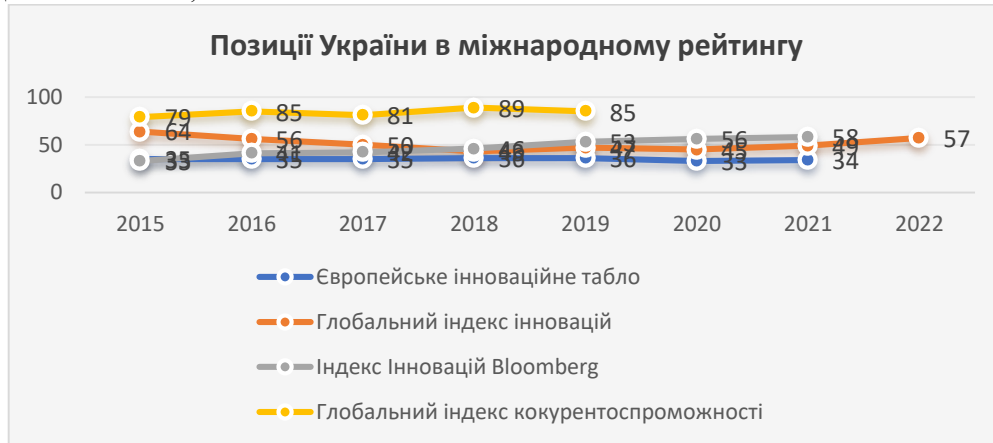

Рис. 1. Позиції України в міжнародному рейтингу інноваційного розвитку 2015-2022 років

Відповідно до рейтингу за Індексом економічної свободи (рис.2) Україна має середній бал - 51,28. Отже, держава знаходиться в основному серед невольних економічно країн.

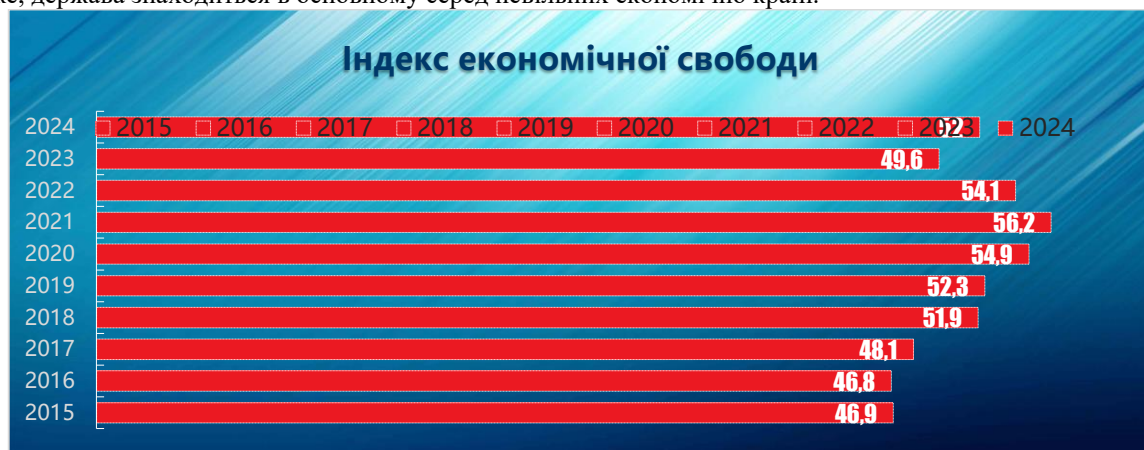

Рис. 2. Рейтинг України за Індексом Економічної свободи

Індекс людського капіталу (Human Capital Project) – це інтегральний показник, який розраховується з 1990 року щорічно для створення рейтингу порівняння соціально-економічних показників розвитку. Україна залишається наразі країною з високим рівнем Індексу людського капіталу – 0,734 на березень 2024 року (100 місце з 193 країн та територій). Це узагальнений показник для оцінки основних вимірів людського розвитку: довголіття та здоров'я, рівня доступу до освітніх послуг та рівня життя. Незважаючи на повномасштабне вторгнення, розвиток України в даній сфері залишається стійким [8].

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Аналіз міжнародних індексів та показників розвитку інноваційного потенціалу України показав, що позиції держави мають певний позитивний рух за рахунок високого рівня освітньо-наукового потенціалу. Тим не менше, зберігається цілий ряд проблем, які суттєво погіршують позиції України в міжнародних рейтингах. Серед них: низький рівень державної підтримки інноваційних проєктів; зменшення фінансування освіти, науки та інновацій; політична та економічна нестабільність; неефективний механізм впровадження інновацій; заслабкі комунікативні зв'язки з підприємством, які бажають впроваджувати інновації та науково-дослідними інститутами, які ці інновації розробляють.

Низький міжнародний рейтинг України в інноваційному розвитку прямо залежить від тенденцій в національній економіці. Інноваційний потенціал держави є сукупністю ресурсів та можливостей для

забезпечення ефективного інноваційного розвитку технологій та національної спроможності впроваджувати ефективні методи інноваційного розвитку в поточних економічних умовах.

Література

1. Довгаль О.А., Довгаль Г.В. Глобальний інноваційний простір: передумови, специфіка й інструменти формування // Проблеми економіки №1, 2017 С.15-19
2. Задоя А.О. Міжнародні рейтинги та прямі іноземні інвестиції. Академічний огляд. 2018. No 1(48). С. 73–79.
3. Крилов Д. В. Аналіз рейтингового оцінювання розвитку інноваційної діяльності в Україні. Ефективна економіка. 2022. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10285> <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.5.8>
4. Скиба, О. (2024). ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СВІТОВИХ РЕЙТИНГІВ. *Економічний простір*, (190), 348-354. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/190-62>
5. Ткач Д. Інноваційний потенціал України в умовах війни: тенденції та можливості / Д. Ткач // Вчені записки Університету «КРОК». -2024.-Вип.3(75).-С.31–35. DOI <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-75-31-35>
6. Чепелюк М.І. Індекс глобальної конкурентоспроможності як показник опірності країн світу в умовах глобальної кризи // БізнесІнформ. №8.2020 С. 6-12.
7. Чепелюк М.І. Індекс глобальної конкурентоспроможності як показник опірності країн світу в умовах глобалізації // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики. Том 4(45), 2022. С. 365-373
8. Україна залишається країною з високим Індексом людського розвитку – звіт UNDP. URL: <http://undp.org>

References

1. Dovhal' O.A., Dovhal' H.V. Hlobal'nyy innovatsiynyy prostir: peredumovy, spetsyfika y instrumenty formuvannya // Problemy ekonomiky №1, 2017 S.15-19
2. Zadoya A.O. Mizhnarodni reytynhy ta pryami inozemni investytsiyi. Akademichnyy ohlyad. 2018. No 1(48). С. 73–79.
3. Krylov D. V. Analiz reytynhovoho otsinyuvannya rozvytku innovatsiynoyi diyal'nosti v Ukraini. Efektyvna ekonomika. 2022. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10285>. DOI: 10.32702/2307-2105-2022.5.8
4. Skyba, O. (2024). OTSINKA INNOVATSIYNOHO POTENTSIALU UKRAYINY V KONTEKSTI SVITOVYKH REYTYNHIV. *Ekonomichnyy prostir*, (190), 348-354. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/190-62>
5. Tkach D. Innovatsiynyy potentsial Ukrainy v umovakh viyny: tendentsiyi ta mozhlyvosti / D. Tkach // Vcheni zapysky Universytetu «KROK». -2024.-Vyp.3(75).-S.31–35. DOI <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-75-31-35>
6. Chepelyuk M.I. Indeks hlobal'noyi konkurentospromozhnosti yak pokaznyk opirnosti krayin svitu v umovakh hlobal'noyi kryzy // BiznesInform. №8.2020 S. 6-12.
7. Chepelyuk M.I. Indeks hlobal'noyi konkurentospromozhnosti yak pokaznyk opirnosti krayin svitu v umovakh hlobalizatsiyi // Finansovo-kredytna diyal'nist': problemy teorii i praktyky. Tom 4(45), 2022. S. 365-373
8. Ukrayina zalyshayet'sya krayinoyu z vysokym Indeksom lyuds'koho rozvytku – zvit UNDP. URL: <http://undp.org>